

UDK: 1 Schopenhauer A.
1 Freud S.
Stručni rad
Primljeno: listopad, 2020.

Mile VIDIĆ

Teološko-katehetski institut Mostar
Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu
Nikole Šubića Zrinskog 7
BiH – 88000 MOSTAR
mile.vidic@yahoo.co.uk

SCHOPENHAUEROV UTJECAJ NA FREUDOVU PSIHOANALITIČKU TEORIJU NESVJESNOG I SEKSUALNOSTI

Sažetak

U ovom radu autor se bavi promišljanjem o dosegu Schopenhauerova utjecaja na Freuda i njegovu psihoanalizu. Analizira se Schopenhauerov mogući utjecaj na Freuda u njegovu osnovnom poimanju psihoanalize. Istražuje je se mogućnost znatnijeg Schopenhauerova utjecaja na Freuda. Naglasak je stavljen na nesvjesno i seksualnost. Schopenhauerov koncept volje sadržava temelj za ono što je poznato kao Freudov koncept nesvjesnoga i ida. U prvom dijelu rada govori se o nesvjesnom, što je u Schopenhauerovoj terminologiji volja koja je nesvjesna i slijepa, a u Freudovoj terminologiji to je id. U drugom dijelu razrađuje se poimanje seksualnosti. Prikazuje se njihovo razmišljanje o spolnosti. U fokusu su promišljanje o karakteru, svijesti volji, idu, libidu.

Ključne riječi: Schopenhauer, Freud, nesvjesno, seksualnost, volja, id.

Uvod

Promatrajući neke ključne teorijske pojmove, ideje i misli psihoanalitičke teorije koju je razvijao Sigmund Freud (1856.-1939.), može se, između ostalog, uočiti i utjecaj koji je na njega imao Arthur Schopenhauer (1788.-1860.), posebice kad je riječ o shvaćanju volje i konceptualizaciji čovjekova karaktera u okvirima njegove filozofije pesimizma, metafizičkog voluntarizma i koncepta „apsolutne volje“¹ kao beskrajne težnje s obzirom na otpor protiv kojega se volja bori, iz čega izvodi i svoj pesimistički nazor na život. Taj se utjecaj može općenito povezati sa širim utjecajem na intelektualni život i rasprave druge polovice 19. stoljeća koji se odvijao

¹ Rudolf BRAJČIĆ, *Opravljanje čistoga uma. U svjetlu transcendentelnih odnosa* (Zagreb: Filozofsko-teološki institut DI, 1988.), 118.

uglavnom izvan akademskih institucija. Tome je pridonio i Schopenhauerov svjež i dostupan književni stil te jezik kojim se opisuje unutarnji fenomen. Također treba uzeti u obzir i to da je koristio moderne, opisne metode, stil pisanja koji je blizak običnom čovjeku punom života i dramatičnih zapleta. Schopenhauer je u filozofiju unio način suprotstavljanja pragmatičkog, racionalnog pristupa ljudskoj prirodi s naglaskom na subjektivno iskustvo koje se sastoji od ljubavi, žudnje, agresije, osjećaja, fantazija i potrebe za transcendentnosti.

Freud, pak, razvijajući psihodinamički pravac na području psihologije i gradeći vlastitu psihoanalitičku teoriju, polazi od pretpostavke da je ljudsko ponašanje motivirano snažnim nutarnjim porivima. Prema toj teoriji ponašanje izvire iz naslijeđenih instinkata, bioloških nagona, s ciljem da se riješi sukob između osobnih potreba i društvenih zahtjeva. Svojom psihologijom podsvijesti ponudio je nov način cjelokupnog razumijevanja čovjeka i njegove kulture. Svojim učenjem nije utjecao samo na psihologiju nego i na umjetnost, literaturu, filozofiju i medicinu. Do brojnih ideja došao je radeći s mentalno nestabilnim i neurotičnim pacijentima. Prema njegovoj teoriji svaka osoba je u potpunosti određena kombinacijom nasljednih faktora i iskustva iz ranog djetinjstva. Naglašavao je da u djetetu dominira urođeni instinkt za samoodržanjem i želja za fizičkim užitkom. Ti primitivni impulsi potisnuti su zbog dva tabua: prvi tabu su roditelji, a drugi je društvo. Freudov model prvi je počeo uvažavati neracionalnost u ljudskom ponašanju odnosno u ljudskoj prirodi. On je prvi ustvrdio da ljudski postupci mogu biti motivirani podsvjesnim silama. Dakle, bio je prvi psiholog koji je upozorio da bi ljudsku podsvijest također trebalo istraživati.

Freud je u svojem psihološkom pristupu polazio od dviju pretpostavki: prvo da se sve psihičko događanje može kauzalno interpretirati te nema ništa slučajno na duševnom području; i drugo: djelovanje i doživljavanje događa se puno češće iz podsvijesti nego iz svijesti. Čovjeka vode dva poriva, seksualni poriv (nagon) i poriv agresije, koji je neko vrijeme promatrao i kao poriv smrti. Njegovo snažno naglašavanje seksualnog nagona dovelo je do brojnih kritika stručnjaka, osobito iz katoličkih i evangeličkih crkvenih krugova, sve do razmišljanja o mogućnostima zabrane psihoanalize smatrajući da je nespojiva s kršćanskom vjerom. Danas je, osobito zbog razvoja i nekih promjena u toj teoriji, takva kritika uglavnom otupjela.

U navedenim okvirima kratko će se i komparativno promatrati shvaćanje pojmova nesvjesnoga i seksualnosti u mislima dvojice navedenih autora.

1. Nesvjesno

Schopenhauerov utjecaj na Freudovu psihoanalitičku teoriju prvenstveno se odnosi na pojam nesvjesnog, odnosno na shvaćanje pojmove: nesvjesno, seksualnost, iracionalnost te njihovo zajedničko viđenje negativne prirode užitka.² Zamjetno je također da Freudove ideje o razvoju karaktera i psihoanalizi odražavaju neke od Schopenhauerovih pojmova. Oba su također pokazala izvanrednu razinu pesimizma u procjeni ljudske svijesti. Schopenhauer je volju shvaćao kao dalekosežnu kombinaciju sila s vrlo dinamičnim karakterom i dalekosežnim utjecajem na čovjekovo postojanje. Oba su osmislila dvostruki model „sebe“, tj. nesvjesno i svjesno, ili *id* i *ego* u Freudovoj te *volja* i *intelekt* u Schopenhauerovoj terminologiji.

Freudov *id* povezan je sa Schopenhauerovim shvaćanjem volje koja je slijepa i ujedno osnova svijeta koja radi bez cilja i nesvjesno te je ujedno slijepi nagon i beskrajna težnja, ali i čarobna riječ kojom čovjek otvara pogled u unutrašnjost svojega djelovanja pa preko toga u unutrašnjost djelovanja svijeta. Time čovjek sebe spoznaje ne samo kao objekt među objektima nego i kao volju te kad vidi kretnju, zna da je često imao svijest, da je ona proistekla iz njegove volje. Po tome je svaka kretnja u svojoj jezgri volja, ali tako da je kretnja u zor prometnuta volja i da je u njoj volja objektivirana te postaje ključ k bivstvu drugih pojava. To analogno znači da se u tim pojavama objektivira volja i da je zbivanje svijeta u svojoj suštini zbivanje volje, pa je moguće kako-tako spoznati i bivstvo svijeta koliko ga možemo shvatiti kao volju. Zato sva stvarnost nije drugo nego „objektivitet“, odnosno u mozgu postojeća slika djelovanja, koje je srodno djelovanju naše volje. Ta metafizička spoznaja otkriva da volju spoznajemo samo u njezinim pojedinim aktima, dakle u vremenu i podijeljeno u razne jedinice, da ona prolazi kroz „mozgovne funkcije“, da se promišlja na naš način, da je slobodna, jedna i nerazdijeljena.³ Ona se objektivira postupno, očituje se od najnižeg stupnja u djelovanju prirodnih sila, na višem u organizmima, a u najvišem u samosvijesti i potpunoj ličnosti. Volja time kod Schopenhauera ima šire značenje nego je uobičajeno u psihologiji jer je kao pojava determinirana, odnosno kao volja o sebi je slobodna, ali i bezrazložna. Ni za karakter ne može pitati zašto je takav kakav jest jer je izbor karaktera slobodan, odnosno čovjek jest što hoće.

² Usp.: Sebastian GARDNER, „Schopenhauer, will, and the unconscious“, Christopher JANAWAY (ur.), *The Cambridge Companion to Schopenhauer* (New York: Cambridge University Press, 1999.), 379.

³ Usp.: Albert BAZALA, *Povijest filozofije. Povijest filozofije najnovijeg doba*, sv. 3 (Zagreb: Matica Hrvatska, 1912.), 138-140.

Međutim, i iz takva karaktera nužno izvire djelovanja, ali i odgovornost koja se ne odnosi na djelovanje, nego na karakter koji je čovjek svojom transcendentnom slobodom htio. Obojica su se fokusirala na instinkt kao ključnu odrednicu ljudskog djelovanja i obojica su pokazivala oblik antropološkog pesimizma.⁴

1.1. Ljudski karakter

Schopenhauer tvrdi da se ljudski karakter može razaznati iz razumijevanja unutarnjih značajki pojedinca. Te značajke proizlaze iz svijesti i određuju naš odgovor prema objektima i idejama. U djelu *Parerga i Paralipomena* on kaže: „S druge strane, svatko ima unutarnja konkretna načela koja su u njegovoj krvi i srži jer su rezultat njegova razmišljanja, osjećaja i želje. Obično ih on ne poznaje u apstraktnom, već samo kada gleda nazad na svoj život, on postaje svjestan da ih je oduvijek promatrao te da je bio privučen njezinim putem nevidljive niti. U skladu s time kakvi su, vodit će ga do njegove dobre ili loše budućnosti.“⁵

Schopenhauer smatra da svi imamo individualni karakter koji je „kod svakoga drukčiji“.⁶ U biti, mislio je da je čovjekov karakter ukorijenjen u nečijoj svijesti i da je takva svijest određena isključivo unutarnjim značajkama. Raspravljajući o neposrednoj spoznaji čovjekova djelovanja, Schopenhauer kaže, bez obzira na to kada je netko postao svjestan sebe, da je postao svjestan onoga što daje osobi temeljni dokaz o svojem postojanju. Stoga, prema njemu, u samoj biti nečijeg postojanja leži volja. Ona upravlja svim našim strastima, djelovanjima, emocijama i svim drugim procesima koji su okrenuti završetku. Ono što ljudi imaju kao posebno i što ih razlikuje od neljudskih životinja, jest racionalnost i sposobnost donošenja svjesnih odluka.⁷ Međutim, Schopenhauer to ne vidi kao znatnu razliku jer često te vlastitosti služe volji na isti način kao što služe svijesti neljudskih životinja.

U Schopenhauerovoj filozofiji naš karakter ima inteligibilni karakter i empirijski karakter te karakter koji se razlikuje od ova dva, a to je

⁴ Usp.: Henri F. ELLENBERGER, *The discovery of the unconscious: The history and evolution of dynamic psychology* (New York: Basic Books, 1970.), 21.

⁵ Arthur SCHOPENHAUER, *Parerga and Paralipomena* (New York: Oxford University Press, 1974.), 48.

⁶ Arthur SCHOPENHAUER, *Essay on the Freedom of the Will* (New York: Liberal Arts Press, 1960.), 42.

⁷ Usp.: John E. ATWELL, *Schopenhauer: The Human Character* (Philadelphia: Temple University Press, 1990.), 10.

stečeni karakter.⁸ Dakle, na osnovi toga da se zaključiti da nam je naš individualni karakter urođen i da nije rezultat obrazovanja, kulture i okruženja u kojem živimo, onoga što Schopenhauer naziva „umijeće ili okolnosti podložne promjenama”.⁹ Time je naš individualni karakter nepopravljiv, on je „konstanta i ostaje isti za cijelog života pojedinca”.¹⁰ Ako je inteligibilni karakter čin univerzalne volje, ne možemo ga poznavati izravno jer se ni univerzalnu volju kao stvar po sebi ne može poznavati na taj način, kao objekt za subjekt, niti se on može naučiti isto kao što se ne može naučiti ni biti genij.¹¹ Dakle, svoj inteligibilni karakter ne možemo spoznati izravno promatranjem samih sebe, nego treba proteći određeno vrijeme da se taj karakter otkrije i pokaže svoje razne aspekte. Funkcija našeg individualnog karaktera je naša moralna priroda, naša sposobnost za dobro i zlo. Schopenhauer spominje i moralni karakter koji je nepromjenljiv, on pripada organskom životu i ne pripada funkciji mozga koja je podložna promjenama.¹² Karakter je također urođen, tako da su i „vrline i grijesi urođeni”.¹³ S obzirom na to da je karakter nepromjenljiv, proizlazi da se vrline ne mogu naučiti.¹⁴

Schopenhauer kaže da se sve ljudske radnje mogu pripisati jednom od tri osnovna pokretača ljudskog djelovanja, a to su: egoizam, zloba i sazaljenje.¹⁵ Po njemu, stečeni karakter ne može nam pomoći da postanemo moralno bolja (ili lošija) osoba. Naš karakter je naša volja kao pojedinca i Schopenhauer u tom kontekstu često citira Senekino načelo *velle non discitur* - „volja se ne može naučiti”.¹⁶ Schopenhauerova tvrdnja kojom navodno odbacuje stečeni karakter „koji u stvari i nije tako važan za etiku u pravom smislu, koliko za ponašanje u životu”¹⁷ mora se promatrati u kontekstu njegova vjerovanja da je znanje nemoćno kada se radi o moralnom usavršavanju. Stoga tvrdi da je filozofija *teoretska*, a ne *praktična* i da

⁸ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1 (Beograd: Matica srpska, 1981.), 271.

⁹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 46.

¹⁰ A. SCHOPENHAUER, *Essay on the Freedom of the Will*, 44.

¹¹ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 245.

¹² Usp.: Arthur SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2 (Beograd: Matica srpska, 1981.), 228.

¹³ A. SCHOPENHAUER, *Essay on the Freedom of the Will*, 47.

¹⁴ Usp.: Arthur SCHOPENHAUER, *The Basis of Morality* (London: Trinity College - Cambridge, 1903.), 190-191.

¹⁵ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *The Basis of Morality*, 145.

¹⁶ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 272.

¹⁷ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 275.

iz tog razloga ne može upravljati vladanjem.¹⁸ Međutim, promjena znanja može dovesti do promjene ponašanja. Znanje može promijeniti *vladanje* u smislu ponašanja i djelovanja. Ne možemo promijeniti nečije srce (volju), ali možemo mu promijeniti glavu (spoznaju). Jedan od najjačih razloga za stjecanje stečenog karaktera jest to što nam pomaže izbjegavati djela zbog kojih ćemo žaliti kasnije kada budemo imali točnije informacije i popravljeno znanje.¹⁹ Takvim djelima smo skloniji ako nemamo stečeni karakter. Tko ne poznaje sebe, mora se pripremiti za „puno kajanja i boli”.²⁰ Schopenhauer stoga kaže da je „kajanje uvijek ispravka koju vrši saznanje o odnosu čina prema stvarnoj namjeri”.²¹ Ako djelujem na način koji nije u mojem karakteru i učinim nešto zbog čega ću se kajati, u tom trenutku mora da sam na neki način bio manjkav u kognitivnom aspektu. On navodi sljedeće moguće razloge zašto sam možda djelovao egoističnije nego što jesam. Možda me je: „zavela lažna i pretjerana pretpostavka o nevolji u kojoj sam se i sam nalazio ili me je obmanula lukavost, neiskrenost i zloba drugih ili mi se previše žurilo, pa sam djelovao a da jasno nisam spoznao ili me je obuzeo trenutni dojam koji je bio tako jak da ja ustvari nisam mogao da se poslužim svojim razumom”.²² Isto se odnosi i na naš inteligibilni karakter: „ta volja, koja se otkriva samo u vremenu, to jest kroz radnje, nailazi na slične smetnje kod saznanja, koje joj rijetko pruža sasvim točne podatke, pa tako čin ne odgovara sasvim onom što smjera volja, otud kajanje”.²³

Empiričan karakter spoznajemo samo kroz iskustvo, i to ne samo u drugima nego i u nama samima. Stoga smo često razočarani i prema sebi i prema drugima kada otkrijemo da ne posjedujemo ovu ili onu kvalitetu, primjerice pravdu, nesebičnost, hrabrost, u onoj mjeri u kojoj smo to očekivali, samo precizno znanje čovjekova empirijskog karaktera daje mu ono što se zove stečeni karakter. Posjeduje ga čovjek koji ima točno znanje svojih vlastitih kvaliteta, i dobrih i loših, i stoga zna sa sigurnošću ono na što se može i ne može osloniti i očekivati od samog sebe.²⁴

Naš karakter možemo spoznati samo *a posteriori*, na osnovi naših djela, ali to nije nemoguć zadatak jer baš sva naša djela, čak i neke sitnice

¹⁸ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 245

¹⁹ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 266.

²⁰ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 272.

²¹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 266.

²² A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 266.

²³ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 266.

²⁴ Usp.: Arthur SCHOPENHAUER, *The Two Fundamental Problems of Ethics* (New York: Cambridge University Press, 2009.), 68.

u ponašanju, otkrivaju neki aspekt našeg karaktera. Znanje koje imamo o samima sebi služi nam kao referencija za izgradnju karaktera. To znanje, prema Schopenhaueru, podložno je volji. Schopenhauer kaže da sami sebe znamo putem radnji koje naše tijelo obavlja i način na koji nam se predstavlja jest putem pojava koje um stvara o nama samima. On kaže: „No, ako je svaka akcija mog tijela pojava čina volje, u kome se pod danim motivima iskazuje sama moja volja u potpunosti, dakle moj karakter, to je onda neozbiljan uvjet i pretpostavka svake akcije pojava volje, jer pojava volje ne može ovisiti od nečega što ne potječe neposredno i jedino od nje, što bi tako za nju bilo nešto slučajno, pa bi i njena pojava bila slučajna. A taj uvjet je cijelo tijelo. Prema tome, samo tijelo mora biti manifestacija volje, ono se tako mora odnositi prema mojoj volji u njenoj cijelosti, što će reći prema mome inteligibilnome karakteru, čija je vremenska manifestacija moj empirijski karakter, kao što se odnosi pojedinačna akcija tijela prema pojedinačnom činu volje.“²⁵

Upoznavanje vlastitog karaktera je, u stvari, način izbjegavanja neugodnih, bolnih i razočaravajućih iznenađenja. Što bolje poznajemo sami sebe, to ćemo bolje predvidjeti svoje ponašanje u različitim situacijama, tako da možemo naučiti koje izbjegavati. Schopenhauer kaže da je stečeni karakter „ono što se u svijetu zove karakterom“,²⁶ koji čovjek stječe tek nakon što kroz iskustvo nauči što želi i što može napraviti, a do tada, dok ne stekne taj karakter, on je čovjek *bez karaktera* koji ne nalazi ispunjenje i pod *teškim udarcima* pokušava naći svoj put u svijetu.²⁷ Stječe se tijekom života, kroz kontakt sa svijetom i iskustvom svijeta.²⁸ Stečeni karakter predstavlja „što potpunije poznavanje vlastite individualnosti“.²⁹ Koja je svrha stjecanja stečenog karaktera? Naš individualni karakter se ne mijenja, tako da smo dosljedni stečenom karakteru bez potrebe za stjecanjem karaktera kroz iskustvo i razmišljanje.³⁰ Schopenhauer dodaje: „Ali nije tako i ma koliko čovjek ostajao uvijek isti, on ipak ne razumije u svakoj prilici sebe sama, već se često krivo shvaća, sve dok ne stekne stvarno samopouzdanje, bar do izvjesnog stupnja. Empirijski karakter je, kao čisto prirodni nagon, sam po sebi neracionalan uz to njegova izražavanja bivaju sprječavana od strane uma utoliko više ukoliko je čovjek promišljeniji ukoliko mu je veća misaona moć. Jer promišljenost i misaonost čovjeku uvijek predlažu ono što priliči čovjeku uopće, čovjeku kao karakteru

²⁵ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 115.

²⁶ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 273.

²⁷ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 272-273.

²⁸ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 271.

²⁹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 273.

³⁰ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 271.

roda, što mu je moguće da hoće i da učini. On u sebi nalazi podobnosti i sklonosti za sve, pa i najrazličitije ljudske podobnosti i težnje, ali mu nije jasno bez iskustva do koje su mjere te podobnosti i sklonosti razvijene u njegovu individualitetu.³¹

Dakle, nije dovoljno da čovjek ima volju i sposobnost nešto uraditi, nego mora točno znati što želi i što može uraditi. Tek tada se pokazuje njegov karakter i tek tada može postići nešto valjano. Stečeni se karakter ne sastoji samo od poznavanja samog sebe na osnovi iskustva i razmišljanja nego i od primjene tog znanja na praktične životne probleme. Četiri su glavne prednosti ovog karaktera. Kao prvo, on označava izvedive i pogodne ciljeve za naš karakter, tako da „da stremimo k nečemu za što po svojoj prirodi imamo malo podobnosti, dobro pazeći da i ne pokušavamo nešto u čemu nećemo uspjeti“.³² Kao drugo, ako poznajemo svoje snage i slabosti, možemo izravno doći do naznačenih ciljeva i tako izbjeći krivudanja ili lutanja.³³ Treće, jasno znanje koje steknemo o svojem karakteru - „nepromjenljivim svojstvima vlastitog empirijskog karaktera“ - znači da će se naš karakter jasnije manifestirati u našim djelima, „bez kolebanja, bez slabosti, bez nedosljednosti“.³⁴ I četvrta prednost je hedonistička jer nam ovaj karakter omogućava izbrisati da „najgorču od svih patnji: nezadovoljstvo sa samim sobom“, no uz krucijalno upozorenje koje ne smijemo zaboraviti „u koliko nam naš individualitet to dozvoljava“.³⁵

1.2. *Id*

Freud, pak, u svojoj psihoanalitičkoj teoriji čovjekovo mentalno funkcioniranje povezuje s odnosom triju psihičkih struktura: *id*, *ego* i *superego* (*ja*, *ono* i *nad-ja*). *Id* (koji je prisutan pri rođenju i cilj mu je jedan: služiti instinktima tražeći prilike i objekte koji će te instinkte zadovoljiti), *ego* (koji je ujedno i sluga i gospodar *idu*) racionalan je i pronalazi realistične putove kako bi zadovoljio instinktnu potrebu *ida*, ali u isto vrijeme ima funkciju obuzdavati iracionalne impulse *ida*, a *superego* predstavlja moralni i socijalni aspekt ličnosti. Zapravo, on predstavlja ono što se razvilo učenjem normi socijalne sredine u kojoj pojedinac raste i živi. U tim procesima nesocijalizirani porivi *ida* često su u sukobu sa socijaliziranom kontrolom ponašanja što je nameće *superego*.

³¹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 271.

³² A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 273.

³³ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 271.

³⁴ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 273.

³⁵ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 275.

Nadalje, *id* predstavlja nagoni pol osobnosti; *superego*, sastavljen od introjekcijskih roditeljskih figura, onako kako ih doživljava dijete, povezuje ideale i zabrane roditeljskih likova; *ego*, koji ima posredničku ulogu između *ida*, zabrana *superega* i zahtjeva stvarnosti, predstavlja interes osobe u njezinoj totalnosti.³⁶ Freud je također shvatio nekonvencionalne predodžbe čovjeka u kojima *id* ne predstavlja samo nagoni pol osobnosti nego je i središnji dio karakterizacije osobe. Stoga je Freud tvrdio da je ljudski karakter ugrađen u *idu*, koji je osnovni okvir za referencije iz kojih proizlaze nečiji *ego* i *superergo*. Čovjekov *id* funkcionira induciranjem otpuštanja unutarnjih tenzija (koje se otpuštaju putem zahtjeva ugone).

Uz omogućavanje stvaranja prikaza potreba, *id* inducira i reflekse (kao što je rastezanje i treptanje očima) kako bi se otpustile ove unutarnje tenzije. Više refleksa također se manifestira u seksualnom uzbuđenju, u strasti za hranom, tihim zvukovima ili ugodnim zvukovima, ugodnim pejzažima - uključujući strast za ljepotom - koja na neki način proturječi Schopenhauerovoj tvrdnji o estetici kao sredstvu prema negaciji volje, strasti za zaštitom i društvom.³⁷ Freud također konceptualizira ljudsku prirodu kojom upravljaju završni procesi, kojima može ući u trag do temeljnog vlasništva *ida*. Freuda kao psihoanalitičara zanima zašto je mnogo sila u psihičkom životu pojedinca u suprotnosti s načelom užitka. Naime, u umu postoji velika sklonost prema načelu užitka, ali se toj tendenciji protive neke druge sile i okolnosti, tako da konačni ishod ne može biti uvijek u harmoniji s užitkom.³⁸ On uvodi pojam nagon smrti. Taj Freudov koncept temelji se na shvaćanju da načelo dinamičnog užitka traži ravnotežu, ali to označava povratak obliku mirovanja, stoga mirovanje mora biti izraz starijeg, izvornog nagona, kojem je načelo užitka podređeno. Freud također ističe kako time uplovljava u luku Schopenhauerove filozofije za koju je smrt rezultat i stoga cilj života i seksualne požude te utjelovljenje volje za životom.³⁹

³⁶ Usp.: Francesca ORTU - Nino DAZZI, „Freud Sigmund“, *Leksikon odgojno-obrazovnih znanosti*, Fakultet odgojno-obrazovnih znanosti - Salezijansko papinsko sveučilište (Zagreb: Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske, 2017.), 304-305.

³⁷ Usp.: Abraham KANOVITCH, *The Will to Beauty: Being a Continuation of the Philosophies of Arthur Schopenhauer and Friedrich Nietzsche* (New York: Henry Bee Co., 1923.), 35.

³⁸ Usp.: Sigmund FREUD, *Beyond the Pleasure Principle* (New York - London: Norton Company: 1961.), 3.

³⁹ Usp.: S. FREUD, *Beyond the Pleasure Principle*, 43-44.

1.3. Svijest

Schopenhauer i Freud preispituju ljudski karakter promatranjem osnovnih karakteristika ljudske svijesti koju utvrđuju na početku svojih filozofija. Schopenhauer ističe da se životni događaji obično javljaju kao bitni ili svrhoviti retrospektivno. To tvori prividnu namjernost u sudbini pojedinca, ali namjera nije očigledna pojedincu u tom trenutku. Schopenhauerovo uvjetno objašnjenje navodi da je dio nesvjesnog uma svjesno neizbježnosti smrti. Stoga ono uređuje sudbonosne događaje - posebice neugodne - kako bi odvratili pojedinca od identifikacije s ugodnim i neugodnim, kao priprema za smrt u kojoj se pojedinac odvaja od svih predmeta.⁴⁰ Obojica u tom pogledu žele objasniti svrhu neugodnih iskustava smrti u odnosu na život. Freud ponavlja Schopenhauerov koncept smrti kao aktivnu silu, impuls u nesvjesnom. On to očito radi bez izričita metafizičkog značenja koje mu dodjeljuje Schopenhauer.⁴¹

Freud također Schopenhauerove ideje koristi na mnogo načina, a ipak većina kritičara radije će prihvatiti Freudova načela psihoanalize nego Schopenhauerova temeljna načela o ljudskom karakteru. Freud je, međutim, bio pomirljiviji s empirističkim stajalištima, dok je Schopenhauer bio iznimno antimaterijalističan. Njegov antimaterijalizam odražavao se u njegovu odbijanju redukcionističkog materijalizma u kojemu su prirodne vrste reducirane na ultimativnu fizičku vrstu.

Čovjekova svijest može reflektirati istinu o svijetu dovođenjem iste u apstraktnu svijest. Schopenhauer, nadalje, misli da se subjekt i objekt zajednički pojavljuju i da se nijedan ne može dogoditi sam za sebe ako želimo postići oblik svijesti: „Dakle, te polovice [objekt i subjekt] su neodvojive i za samu misao, jer svaka od njih dvije ima značenje i postoji samo kroz onu drugu, tu je samo s njom i s njom nestaje. One se neposredno ograničavaju: gdje počinje objekt tu prestaje subjekt. Zajednica te granice ukazuje se upravo u tome što opći oblici svakog objekta, to jest prostor, vrijeme i kauzalitet, mogu biti pronađeni i do potpunosti spoznati i bez znanja samog objekta, počevši od subjekta, što će reći, govoreći Kantovim jezikom, da se oni nalaze „*a priori* u našoj svijesti.“⁴²

Schopenhauer nadalje spaja sve oblike svijesti (za sva živa bića) kako bi pokazao da oni svi potječu iz iste poveznice i da i dalje predstavljaju tu jedinstvenu poveznicu. Prema Schopenhaueru, to znači da stvara subjekt za svijet (kako je prikazan u našem umu). Kao rezultat uklanjanje

⁴⁰ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 249.

⁴¹ Usp.: S. FREUD, *Beyond the Pleasure Principle*, 50.

⁴² A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 27.

subjekata rezultirat će nedostatkom bilo kojeg svijeta. Tako Schopenhauer misli da mi (sva živa bića) percipiramo svijet kako se svijet neće nigdje drugdje dogoditi ako prestanemo postojati. Svijet je u cijelosti predodžba i, kao takav, zahtijeva poznavanje subjekta kao pristaše svojeg postojanja. Dugo vremensko razdoblje, puno bezbrojnih promjena, kroz koje materija raste od oblika do oblika, sve dok konačno ne nastane prva poznata životinja, čitavo je to vrijeme samo po sebi zamislivo u identitetu svijesti. Taj je svijet slijed predodžbi svijesti, oblik njegova znanja i osim toga gubi sav smisao te je samo po sebi ništa. Stoga, s jedne strane, vidimo da je postojanje čitavog svijeta u potpunosti ovisno o prvom poznatom biću, bez obzira na to koliko je ono nesavršeno; s druge strane, prva poznata životinja isto je tako ovisna o dugom lancu uzroka i učinaka koji su joj prethodili, u kojem se ona sama javlja kao najmanja poveznica.⁴³

2. O seksualnosti

Prema Freudu, ljudsko djelovanje kontrolirano je trostrukom strukturom: *idom*, *egom* i *superegom*. To troje tvori interaktivne sustave koji održavaju, smanjuju ili pojačavaju nečija djelovanja. *Id* je osnovni okvir za referenciju, ali nije svjestan objektivnih stvarnosti. Tvori čovjekov unutarnji svijet za subjektivno iskustvo. Također obuhvaća svu energiju koja upravlja čovjekovom osobnošću. Stoga *id* ne zna ništa, ali je sam po sebi neizostavni temelj čovjekova karaktera. Freud uvijek kaže da *id* djeluje izbjegavanjem boli (što se postiže otpuštanjem tenzija) i to se događa simultano s trudom za povećanjem užitka. Seksualno zadovoljstvo, koje je jedna od metoda kojima se postiže užitak, dovodi do otpuštanja puno tenzija. Kad netko ima nagon za seksom, *id* stvara mentalnu sliku (predodžbu) člana suprotnog spola ili nečega što osoba vezuje uz seks.

2.1. Libido

Freud uz seks veže i neuroze koje imaju svoj izvor i uzrok u trami seksualne naravi koju je osoba doživjela još dok je bila dijete. U tom je pogledu izradio i odgovarajuću shemu funkcioniranja neuroze: već od djetinjstva čovjek posjeduje biopsihički poriv (*libido* – seksualnost) koji ga nuka da traži užitke do kojih se može doći s pomoću različitih tjelesnih funkcija. Kada taj poriv naiđe na zabrane i sankcije što ih postavljaju roditelji ili kultura, kod djeteta se stvara dramatični konflikt i strah da će

⁴³ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 48.

izgubiti one koji su mu oslonac, izvor sigurnosti i zadovoljstva te ono potiskuje *libido* u podsvijest. Ono što je potisnuto i neiživljeno, time postaje glavnim uzrokom neurotskih pojava što zahtijeva terapiju koja se sastoji u rješavanju traumatskog konflikta tako da on postane podnošljiv i da ne ugrožava osobni integritet.⁴⁴

Mnogi drugi refleksi također dovode do izbjegavanja konflikata, straha i boli. *Id* zapravo generira *ego* koji ga prožima sa stvarnošću. Čovjek će biti svjestan *ega* jer je osoba obično svjesna same sebe kroz svijest. Dok su u *idu* svi nagoni, *egu* pripada svjesno, predsvjesno i nesvjesno. *Ego* kao takav tvori područje svijesti i kroz njega smo sposobni doživjeti svjesna iskustva.⁴⁵ *Ego* testira za svijest i obustavlja tenzije *ida* sve dok ne susretnemo/vizualiziramo objekt. *Ego* se sastoji od svih poznatih kognitivnih sastavnica i kao takav je glavni kontrolni centar naše osobnosti. Vrlo je važan kao regulator osobnosti jer prije nego što je potisnut, *id* ne može biti zadovoljen. Međutim, *id* ne mora biti zadovoljen do razine do koje je potisnut i, kao rezultat, može ga odbaciti i preuzeti spoznaju, što može dovesti do psihoze.⁴⁶ Stoga je kod normalnih ljudskih bića sposobnost potiskivanja *ida* vrlo važna za racionalno djelovanje. Zato jer je zadovoljstvo postignuto putem ugodnih aktivnosti, to pretpostavlja da je donošenje odluka, koje omogućava osobi da ostane u danom stanju koje se sastoji od ugodnih iskustava, abnormalno. To može biti predloženo i kao oblik baze za utvrđivanje društvenih normi i vrijednosti koje mogu postići normalne osobe. Od ljudi se očekuje da traže određene oblike zadovoljstva i da vježbaju disciplinu u potiskivanju svojih strasti kako bi se dosegla prihvaćena ravnoteža. To se smatra oblikom etičkog ponašanja. Međutim, sam *ego* nije sposoban identificirati dobro ili loše. Kako bi se potisnuo *id* na temelju moralnosti, potreban mu je *superego*.

Sam se *superego* sastoji od smjernica. Kako je navedeno, te su smjernice nama prenijeli naši roditelji i druga tijela. Oni prenose nama te smjernice nagradama i/ili kaznama (ili uskraćivanjem takvih nagrada). Tada dobivamo naš smisao za pogrešno i ispravno iz ovog sustava. Kao rezultat ove strukture *superego* je djeljiv na idealni *ego* i svijest. Svijest nas osvjetljava tako da nameće samoodobrenje kad god djelujemo u skladu navedenom normom. Dok se privikavamo na taj proces, stječemo samokontrolu. Kao rezultat počinjemo potiskivati strasti koje nam inducira *id* i

⁴⁴ Usp.: Marko PRANJIĆ, *Psihologija religioznog ponašanja: propedeutika, povijest, klasici* (Zagreb: Editio, 2000.), 223-224.

⁴⁵ Usp.: Sigmund FREUD, *Mojsije i monoteizam* (Beograd: Grafos, 1988.), 103.

⁴⁶ Usp.: Calvin S. HALL – Gardner LINDZEY, *Theory of Personality* (New York: Wiley and Sons, 1957.), 33.

počinjemo se odmicati od ciljeva ega prema moralističkim ciljevima. Freud stoga predlaže da, za neutrenirani um, potreba za zadovoljavanjem tjelesnih strasti nadilazi svaku drugu potrebu.

2.2. Volja

Schopenhauerova psihologija direktno proizlazi iz njegova poimanja volje, posebice njegove doktrine da seksualnost prožima čitavu ljudsku motivaciju te da je intelekt sekundaran u odnosu na volju. Seksualnost koja se očituje u zaljubljenosti varka je prirode kako bi pridobila ljudsku jedinku za produženje vrste, za egzistenciju.⁴⁷ Volja prožima i nadahnjuje sve fenomenalno - sve što možemo promatrati ili što zovemo objektivnim svijetom. Prema Schopenhaueru, dio volje možemo spoznati putem našeg vlastitog htijenja; individualno htijenje samo je ograničena manifestacija iste volje iz koje proizlazi čitav objektivni svijet. Prema Schopenhauerovu pogledu, volja je beskrajna težnja, dok su sve njezine mnogobrojne manifestacije u ovom svijetu zauvijek izvan dosega svakog zadovoljstva čineći tako temelj njegova pesimizma.

Schopenhauer je smatrao da je volja sama po sebi nesvjesna, ali da se kod ljudskih bića manifestira u seksualnom nagonu prema životu. Posljednje su manifestacije temeljne volje za životom. Za Schopenhauera seksualni je nagon daleko najjači „najsavršenija manifestacija volje za životom“.⁴⁸ On ističe: „Pored ljubavi za život, [seksualna ljubav] ukazuje se kao najjača i najaktivnija opruga i zaokuplja bez prestanka polovicu snage i misli mlađeg dijela čovječanstva, predstavlja krajnji cilj skoro svakog ljudskog stremljenja, vrši na najvažnije ljudske poslove štetan utjecaj, prijeti da svakog trenutka i najozbiljnija zanimanja, pa čak i najveće duhove dovede u pomutnju, ne plaši se da se umiješa sa svojim tricama u pregovore državnika, ili u istraživanja znanstvenika, da svoja ljubavna pisamca i pramenove kose gurne čak i u ministarsku fotelju, kao i u filozofske rukopise, ona svakodnevno potiče najgore svađe, razbija i najvrjednije ljudske odnose.“⁴⁹

Doista, Schopenhauer je išao tako daleko te tvrdi da je čovjek konkretan seksualni nagon jer je njegovo porijeklo čin kopulacije, a njegova strast strasti je čin kopulacije te taj nagon sam ovjekovječuje i drži zajedno njegovo čitavo fenomenalno postojanje. Seksualni nagon je najžešći od svih žudnji, strasti za strastima, koncentracija svih naših htijenja. Kao većina

⁴⁷ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 441.

⁴⁸ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 441.

⁴⁹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 458.

njegovih ideja Schopenhauerovi uvidi o snazi seksualnih nagona izraženi su metafizičkim jezikom. Štoviše, on je smatrao svoje tvrdnje o seksualnosti kao jednostavne zaključke iz metafizičkih pojmova volje. Kada se volja manifestira u obliku živog bića, teži sebe ovjekovječiti u skladu s reproduktivnim sposobnostima bića. Stoga je seks temeljan za volju koja ovjekovječuje samu sebe. Seks je najpotpunija manifestacija volje za životom, njegova najizraženija vrsta.⁵⁰ Prema Schopenhaueru, znamo da se spolni nagon očituje kao „odlučna kao najjača afirmacija života i po tome što je on prirodnom čovjeku, isto kao i životinji, krajnji cilj, najviša svrha života“.⁵¹ Za Schopenhauera pitanje spolne ljubavi je metafizičko, transcendentno.

S obzirom na to da je seksualni nagon najjača afirmacija života i potpuna manifestacija volje za životom, Schopenhauer genitalije naziva „žizom volje“⁵², odnosno najjasnija fizička manifestacija koju volja uspije postići u fizičkom svijetu. Seksualni nagon proizlazi iz dubina ljudske prirode, on je duboko ukorijenjen u prirodi. Te doktrine predviđaju Freudove ideje o seksualnosti na najupečatljiviji način. One naglašavaju važnost i univerzalnost seksualnog nagona; prema Schopenhaueru, seksualnost je dio ili najsnažniji dio gotovo čitave ljudske motivacije, a njegove ilustracije manifestacija seksualnog nagona mogu se smatrati sažetkom Freudove teorije. Doista, Schopenhauer je čak prije Freuda proširio domenu seksualnosti protežući je iznad razmnožavanja, orgazma i genitalnog zadovoljstva.

2.3. Razvoj karaktera

Što se tiče razvoja karaktera, Freud je konceptualizirao razne faze osobnog razvoja koje u biti zarobljavaju ljudski karakter u raznim životnim fazama. Međutim, on pretpostavlja da seksualni instinkt ili eros upravlja svim razvojnim fazama. Instinkt prenosi svoju koncentraciju na razne dijelove ljudskog tijela kroz taj razvoj. To radi također utvrđivanjem poticaja, ciljeva, objekta i izvora. Četiri su sastavnice teorije o instinktima kod Freuda. Primijenjena je u svim fazama razvoja karaktera kako slijedi:

Prva faza razvoja karaktera je *pregenitalna* faza. Kod novorođenčadi usta su primarni organ seksualne orijentacije. *Ego* nameće strasti da sišemo nutritivni sadržaj (putem dojenja) koji inducira užitak. Novorođenče će ostati nesvjesno vanjskog svijeta sve dok ima pristup dojenju čim mu je potrebno. Jednom kada majka uskrati opskrbu, novorođenče postaje svjesno vanjskog svijeta, ali je svjesno samo svoje majke. Novorođenče će početi odgovarati na bilo koji podražaj koji je vezan uz izvor

⁵⁰ Usp.: A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 441.

⁵¹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 1, 294.

⁵² A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 441.

(majku) i ostalim sastavnicama instinkta. S obzirom na to da je novorođenče svjesno majke, svi njegovi osjećaji i aktivnosti bit će usmjereni prema njoj. Dobiveni rezultati u čitavom procesu ostaju fiksirani u razvoju karaktera osobe.⁵³ Kao odrasla osoba to se može manifestirati u pretjeranom pijenju i pušenju, cuclanju palca, pretjeranom ljubljenju i maženju - među ostalim poremećajima. To je poznato kao *oralna fiksacija*. Ljudi koji pokazuju stalnu ovisnost o ostalim ljudima možda su bili fiksirani u tom razdoblju. Također je odgovorno za agresiju, podložnosti i neprijateljstvo.

Sljedeća faza razvoja karaktera nastaje u drugoj godini života kada se *seksualna energija prenosi na anus*. To je uzrokovano povećanjem sadržaja (i možda debljinom) izlučevina. Roditelji stalno usmjeravaju djetetovu pažnju na taj dio tijela. Dijete se stoga fokusira na roditeljevu reakciju i koristi ih kako bi moglo dalje manipulirati emocionalnim interakcijama s njima. Ono može promijeniti ciklus izlučevina potiskivanjem tog procesa na temelju onoga što smatra nagradom ili ugodom u očima roditelja. Roditelji također komplimentiraju ovu fazu razvojem jezika. Dijete postaje fascinirano imenima i potrudit će se da ih priloži uz predmete promatrajući kako se koriste. Ako su roditelji prestrogi u provođenju pravila o samoodgovornosti vezano uz pelene i pitanja toaleta, dijete će isto prenijeti u odrasli život. Isto može dovesti do fiksacije u obliku ekscesivne urednosti ili opsesije higijenom među ostalim vezanim analnim fiksacijama.⁵⁴

U četvrtoj godini, razvoj karaktera prenosi se na *genitalije - falusna* faza. Dijete počinje prepoznavati svoju seksualnost i ostale tjelesne promjene koje nastaju kako bi im se dala odgovarajuća seksualna orijentacija. Dijete se onda počinje ponašati kao djevojčica (ako je djevojčica) ili kao dječak (ako je dječak) itd. Freud također potvrđuje da u toj fazi muško dijete razvija privrženost prema majci i mržnju prema ocu. Taj osjećaj kasnije se transformira u nježniju privrženost i identifikaciju s majkom odnosno s ocem. Freud također potvrđuje da će djevojčica shvatiti da joj nedostaje protruzija (muški organ) i postat će ljubomorna. Zatim se ona okreće ljubavi prema ocu, ali kasnije prihvaća situaciju i ponovno se identificira s majkom. Fiksacija u toj fazi bit će izražena u odrasloj dobi putem širokog raspona karaktera uključujući muškost, preosjetljivost i bezbrižnost - među ostalim obilježjima. Oni kojima je uskraćena prilika da prođu kroz proces, razvit će narcističke sklonosti ili će postati opsjednuti sobom.⁵⁵

⁵³ Usp.: Sigmund FREUD, *Kompletan uvod u psihoanalizu* (Podgorica: Nova Knjiga, 2006.), 306.

⁵⁴ Usp.: S. FREUD, *Kompletan uvod u psihoanalizu*, 464.

⁵⁵ Usp.: S. FREUD, *Kompletan uvod u psihoanalizu*, 464-465.

U šestoj godini dječje seksualne energije usmjerene su prema *dječjoj igri i neobiteljskim članovima* (vršnjacima). Dijete je doseglo razinu racionalnosti i sposobno je shvatiti postojanje druge djece. Sposobno je potisnuti svoje seksualne energije i primijeniti neku sofisticiranost koju je dobilo putem prethodnog razvojnog procesa. Dijete također može pasti pod intenzivan utjecaj vršnjaka. Završna faza razvoja karaktera tada se nastavlja u dobi od deset godina. Kako se dijete razvija u tinejdžera, glavni instinkt jest naći seksualnog partnera izvan obitelji (među svojim vršnjacima). Odbijanje ili pretjerano odobrenje od vršnjaka može dovesti do fiksacije kasnije u životu. Prema Freudu, ova faza dovršava razvojni proces karaktera.⁵⁶

Freudova preporuka je da, kako bi se imao normalan karakter, falusna faza mora biti u potpunosti završena kako bi se izbjegla fiksacija. Djetetove emocije moraju se pažljivo trenirati u ovoj fazi kako bi se izbjegla fiksacija jer najistaknutija obilježja karaktera izvire u ovoj fazi.

Iako se oba mislioca slažu o većini stvari u odnosu na seksualnost, ipak se ne slažu o svemu. Konkretno, Schopenhauer nije smatrao da postoji infantilna seksualnost. Štoviše, on pripisuje sreću mladosti činjenici da seksualni nagon pun zla ne postoji u djetetu, iz ovoga proizlazi „karakter nevinosti, inteligencije i umnosti koji je svojstven dječjem dobu [...] i na ovome se temelji sličnost dječjeg doba s genijem.“⁵⁷ Kao odgovor, možemo pokušati reći da su senzualne zone i zadovoljstva Freudove teorije o infantilnoj seksualnosti seksualne samo u proširenom smislu pojma koji smo prethodno objasnili. Freud nije ništa više od drugih vjerovao da infantilna seksualnost teži orgazmičkom otpuštanju ili da je genitalna – zaista; njegove faze psihoseksualnog razvoja posebice su izgrađene na poricanju potonje točke. Ako je tako, ponekad se može činiti kao da se njegova infantilna „seksualnost“ svodi na ništa više od „zadovoljstva organa“, tjelesne senzualnosti u cijelosti.⁵⁸

Zaključak

Schopenhauer ponajprije smatra da je intelekt sekundaran volji i podređen njezinim zahtjevima. Kao temelj intelekta volja „koja njime vlada, vodi ga, potiče na napor, jednom riječju, koja mu daje aktivnost koju on inače ne posjeduje.“⁵⁹ To je Schopenhauera dovelo do ideje da intelekt nije onoliko racionalan kako se prije smatralo; volja nevidljivo diktira onime što

⁵⁶ Usp.: S. FREUD, *Kompletan uvod u psihoanalizu*, 465.

⁵⁷ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 340.

⁵⁸ Usp.: S. FREUD, *Kompletan uvod u psihoanalizu*, 463.

⁵⁹ A. SCHOPENHAUER, *Svet kao volja i predstava*, sv. 2, 187.

um želi, vjeruje i misli. Prije se smatralo da su naša stanja svjesnosti i naše odluke rezultat procesa rasuđivanja. Schopenhauer tvrdi da ta stanja imaju porijeklo u volji. Thomas Mann je smatrao kako je Schopenhauer prvi psiholog volje te ga smatrao začetnikom moderne psihologije. Za Freuda: „ego ima običaj transformiranja *id-ove* volje u djelovanje kao da je njegovo vlastito.“⁶⁰ Schopenhauer daje volji daleko veću važnost od svih prethodnih mislilaca. Posebice, on je na njoj izgradio svoj čitav model psihe. Schopenhauer je vjerovao da mi nasljeđujemo intelekt od naših majki i karakter od naših očeva, Freud je vjerovao da su naši karakteri isto ovisni o našim roditeljima, ali je pretpostavio da mi razvijamo neke predodređene karakteristike na temelju našeg napretka u gore spomenutim razvojnim fazama. Schopenhauer je također bio opsjednut majčinim utjecajem u ranom razvoju jer je njegov otac umro kada je on bio maloljetan. Schopenhauer možda primjenjuje situacije iz svojeg života kako bi utvrdio razvoj karaktera isto kao što je Freud učinio razvijanjem svojih psihoanalitičkih modela. Schopenhauer je „razumio intelekt kao sekundarni u odnosu na volju, jednako kao što je Freud shvaćao odnos između ega i *id-a*“.⁶¹

Schopenhauer i Freud se također odnose prema ženama gotovo na isti način. Freudov opis razvoja ženskog karaktera pokazuje da je on smatrao kako su muški karakteri bolje pozicionirani (u ovom svijetu) od žena. Schopenhauer je prezirao žene i vjerovao je da su one slabije ili manje sposobne imati moć. Schopenhauer kaže: „Sama pomisao da će žena dijeliti pravdu potiče na smijeh.“⁶² Iako su njih obojica pokazivala blagu *misoginiju* u karakteriziranju žena, njihovi osobni životi bili su vrlo različiti - Freud je bio sretno oženjen s mnogo djece, a Schopenhauer je imao vrlo sporadične odnose sa ženama. To je pomalo konzistentno s početnim stajalištem da u kritici filozofije poznatog filozofa možemo imati koristi od odustajanja od fokusiranja na kontraste koji su promatrani u njihovim osobnim životima. Međutim, također se postavlja pitanje treba li nečija filozofija biti tumačena, barem jednim dijelom, u poveznici s njihovim osobnim intelektualnim habitusom, preferencijama, vrijednostima i stilom života.

⁶⁰ Sigmund FREUD, *The Ego and the Id*, The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, sv. 19, (London: Vintage, 2001.), 24.

⁶¹ Robert GRIMWADE, „Between the quills: Schopenhauer and Freud on sadism and masochism“, *The International Journal of Psychoanalysis*, 92 (2011.), 155.

⁶² A. SCHOPENHAUER, *The Basis of Morality*, 151.

SCHOPENHAUER'S INFLUENCE ON FREUD'S PSYCHOANALYTICAL THEORY OF THE UNCONSCIOUS AND SEXUALITY

Summary

In this paper, the author reflects on the evident fact of Schopenhauer's influence on Freud and his psychoanalysis. Schopenhauer's influence on Freud is analyzed in his basic conception of psychoanalysis. The paper demonstrates the influence of Schopenhauer's philosophy on the formation of Freud's psychology. The emphasis is on the unconscious and sexuality. The first part of the paper discusses the unconscious, which in Schopenhauer's terminology is a will which is unconscious and blind, and in Freud's terminology is the id. The second part of the paper elaborates the notion of sexuality and approaches of Schopenhauer and Freud to sexuality.

Keyword: Schopenhauer, Freud, unconscious, sexuality, will, id.

Translation: Mile Vidić and Kevin Sullivan